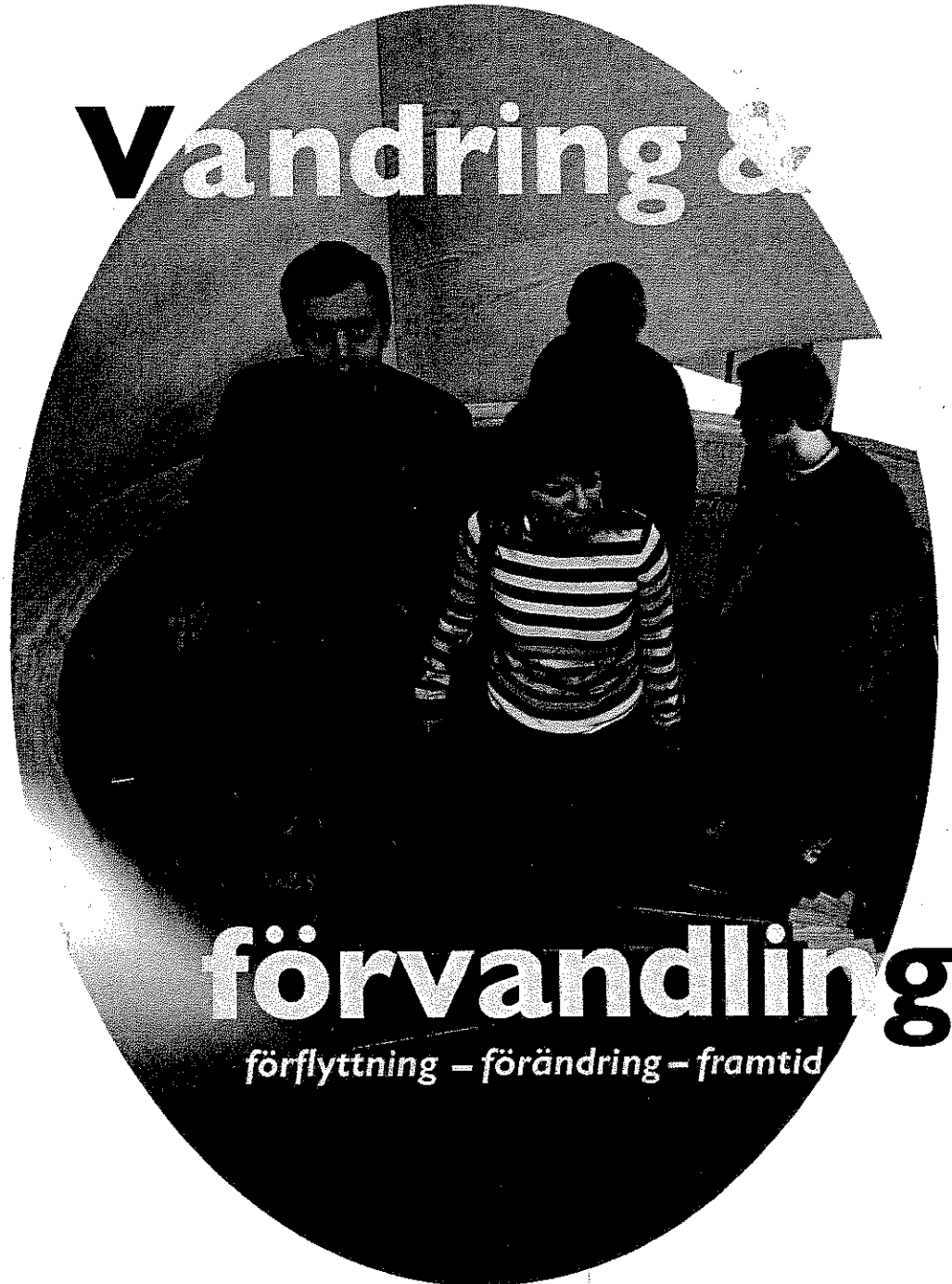

UPPSALA
UNIVERSITET

Estnisk invandraridentitet bland
flyktingar, 60 år senare

Vandring &

förvandling

förflyttning – förändring – framtid

LEELO KEEVALLIK

Estnisk invandraridentitet bland flyktingar, 60 år senare

LEELO KEEVALLIK

Institutionen för moderna språk

Inledning – om identitetsbegreppet

Inom språkvetenskap har man traditionellt betraktat identitet som något statistiskt som människan alltid bär med sig och som ligger till grund för hennes beteende. I talrika sociolingvistiska undersökningar har man påvisat att variationen i talarens språkanvändning samvarierar med olika verkliga eller eftersträvade identiteter, t.ex. man/kvinna, ung/medelålders, högutbildad/lågutbildad, Ortsbo/inflyttad, insider/nykomling (Labov 1972, 2001, LePage & Tabouret-Keller 1985). Detta innebär till exempel att så fort jag öppnar munnen så är det relevant att jag är en kvinna i en viss ålder och att jag är högutbildad estniska som har flyttat till Sverige. I sociolingvistiska undersökningar har man därför tagit reda på talarnas sociala bakgrund, deras ålder, kön, yrke, utbildning och vart de vill komma i livet. Vidare har det konstaterats att vissa drag utmärker kvinnospråk och att talare i en viss ålder eller med en viss utbildningsnivå flitigt utnyttjar vissa specifika språkliga drag.

Under de senaste tio åren har man däremot börjat ifrågasätta uppfattningen att man verkligen alltid är fånge i sin bakgrund och de sociala kategorier som man en gång har fötts eller fastnat i. Det är inte självklart att alla ens identitetskomponenter hela tiden spelar någon roll. Som den feministiska Oxfordprofessorn Deborah Cameron, en av de världsledande identitetsforskarna, har uttryckt det: vad spelar det för roll att jag är lesbisk när jag är hos tandläkaren? På samma sätt kan man fråga sig: vad spelar det för roll att jag är kvinna när jag håller en akademisk föreläsning? Forskarna inom den så kallade socialkonstruktivistiska identitetsforskningen vill istället se och höra hur identitet kommer till uttryck, hur och vid vilka tillfällen den över huvud taget görs relevant. I stora drag menar man att det i en given samtalssituation inte alltid är viktigt om talaren är en man eller kvinna eller

vilka sexuella preferenser hon har, utan att dessa egenskaper kan göras relevanta ibland när man behöver det eller då man av någon anledning väljer att göra det.

Delvis beror denna vändning i riktning mot socialkonstruktivism på den generella samhällsutvecklingen där dagens globala människa kan passera gränser och aktivt skaffa sig en identitet. Å andra sidan har man konstaterat att en identitetskomponent kan eller borde vara helt irrelevant i vissa sammanhang, t.ex. invandraridentitet i mataffären, samtidigt som den alltid kan göras relevant eller aktualiseras vid behov. Sätten att göra anspråk på identiteter kan bland annat vara verbala, vilket gör identitetsskapande till ett intressant forskningsobjekt för språkvetare, åtminstone dem som jobbar i gränsområdet till sociologin. Vi som är intresserade av denna typ av frågor studerar noga vad som händer när folk umgås med varandra och gör en mikroanalys av vissa specifika interaktionssekvenser, d.v.s. avsnitt av talepisoder, för att visa hur man gemensamt konstruerar varandras identitet i umgänget. Som forskare kommer man att i materialet upptäcka vilka identiteter som talarna gör anspråk på, visa hur de åstadkommer detta och hur de blir bemötta av andra (Antaki & Widdicombe 1998, Bucholz 1999, Ochs 1995). På så sätt kan man lyfta fram orättvisor i samhället, påvisa olika bemötandemönster som baseras på stereotyper och fördomar om vissa folkgrupper. Men man kan även undersöka hur gemensamma värderingar växer fram inom en grupp.

Till en viss grad kan vi ändra vår identitet med tiden, vi kan ta på oss olika roller och visa oss från olika sidor i olika situationer under livet. Vi kan ha olika ideal och mål när vi är 20 jämfört med när vi har fyllt 70, vilket kan återspeglas i språkanvändningen. Dessutom ändras identiteter över tiden, det som betraktades som manligt för 50 år sedan behöver inte ingå i den manliga identiteten idag. Människor kan i viss utsträckning skaffa sig en identitet genom att anamma olika drag hos en grupp som man har som förebild, vare sig det gäller ytliga saker som kläder och bilar, språkliga drag och talesätt, eller mer mentala företeelser som personliga värderingar. Det faktum att ens identitet och värderingar kan förändras under livets gång och att man kan skaffa sig en (delvis) ny nationell identitet, är särskilt aktuellt bland invandrare. Deras identitet, precis som alla andra identiteter, kan ifrågasättas och behöver därmed upprätthållas och bekräftas i umgänget såväl inom som utom den egna invandrargruppen. Invandrare måste, om de så vill, kämpa för sin identitet som representanter för sitt gamla hemland och kulturarv.

Denna uppsats behandlar enbart den etniska identiteten bland ester och estättlingar i Sverige. Efter en kort genomgång av den historiska bakgrunden till flykten från Estland kommer jag att med hjälp av några all dagliga scener visa hur sverigeesterna själva upprätthåller och förhandlar om sin identitet som icke-svenskar, samtidigt som de även håller en viss distans till estlandsester.

Estniska flyktingar i Sverige

Det finns alltfler människor i världen som av en eller annan anledning inte bor kvar i de länder där de föddes. Många flyttar frivilligt, för att arbeta i ett annat land, för att utbilda sig eller för att de hittar sina livspartner på andra sidan om de politiska gränserna. Men det finns en hel del människor som är mer eller mindre tvungna att lämna sina hemländer av rädsla för förföljelse, diskriminering, tortyr, tvångsflyttning, fängelse eller till och med mord. Allt detta hotade esterna vid slutet av andra världskriget och därför valde tiotusentals av dem att fly från sitt hemland. Det närmaste någorlunda trygga landet fanns på andra sidan Östersjön – Sverige.

Som en kort historisk tillbakablick kan man nämna att under andra världskriget hamnade Estland i kläm mellan två stormakter som i den så kallade Molotov-Ribbentrop-pakten 1939 hade gjort upp med varandra om att Estland skulle tillhöra Sovjetunionens intressesfär. I enlighet med denna pakt annekterade Sovjetunionen Estland genom att man iscensatte en folkdemonstration 1940 och efter detta installerade en sovjetvänlig regering som "frivilligt" anslöt sig till den stora grannen. Man förstatligade all jord, industrier, banker, fastigheter m.m. och deporterade, bland många andra, ägarna och deras familjer till Sibirien. Den största andelen ester som försvann från Estland under krigsåren utgjordes av dem som deporterades av Sovjet redan 1941 (Andrae 2004: 23), vilket förklarar varför ester var så rädda för att återigen hamna under sovjetockupation.

Nazityskland invaderade Estland 1941 och många betraktade dem inledningsvis som befriare. Ester själva tvångsmobiliserades av båda sidorna. Om de svåra personliga dilemman som esterna ställdes inför i samband med detta, har sverigeesten Maarja Talgre skrivit en upplysande bok "Leo, ett estniskt öde" (1990). Författaren hade under hela sin uppväxt väntat att hennes pappa skulle komma hem precis som alla andra pappor gjorde här i Sverige, men han var estnisk motståndsmän och hade blivit dödad i Estland redan 1944. I vuxen ålder undersökte Talgre varför hennes pappa kämpade i tysk uniform och upptäckte att det inte hade med nazistsympatier att göra utan enbart hans hängivenhet för Estlands frihet. Boken rekommenderas för dem som vill förstå de krångliga förhållanden och personliga val som man ställdes inför under andra världskriget i Estland.

Under hösten 1944 föll den tyska fronten och tyskarna drog sig tillbaka till förmån för Sovjet. Den estniska motståndsrörelsen kunde träda fram och en estnisk regering bildades. Denna sökte förgäves stöd för ett återupprättande av landets självständighet; landet ockuperades av Sovjetarmén och förblev därmed en sovjetrepublik ända till 1991, då de politiska och sociala omvälvningarna i Sovjetunionen hade nått en punkt där det blev möjligt att kräva att den närmare 50-åriga ockupationen skulle upphävas.

Det är ett intressant sammanträffande att humanistdagarna vid Uppsala universitet år 2004 med rubriken "Vandring och förvandling" ägde rum i princip på 60-årsdagen av den stora flykten från Estland. Visserligen började flyktingbåtar med såväl utsmugglade judar som estlandssvenskar och ester anlända till Sverige redan på hösten 1943 men höjdpunkten nåddes just under september och början av oktober 1944. Då stod det klart att tyskarna var på väg att dra sig tillbaka från Baltikum och att sovjetiska trupper otåligt trampade vid den estniska gränsen, beredda att invadera landet. De första sovjetiska framryckningarna gjordes i augusti i södra Estland och den 22 september hade halva Estland ockuperats av Sovjetunionen. Det var då stora grupper av människor samlades vid kusten i hopp om att komma med i en flyktingbåt. Den 24 september, på dagen 60 år innan jag kom att hålla detta föredrag, var situationen i Estland mycket kaotisk. Vägarna var fullproppade med folk på flykt från fronten, tyskar som lämnade landet, ester som togs med eller rentav deporterades av tyskarna, och återigen flyktingar med vagt hopp om att komma med i en båt om de lyckades ta sig till kusten. De flesta båtarna var dock överlastade med människor, och man har uppskattat att runt två tusen människor dog under båtresorna på grund av kraftiga höststormar och bombningar och för att deras små båtar inte var gjorda för färd på öppet hav. Den 26 september var hela fastlandet erökrat av Sovjetunionen och efter det kunde under ytterligare några månader enbart de som hade tagit sig ut på öarna lämna Estland.

Resultatet av flyktingvågen i slutet av andra världskriget var att antalet Estlandsfödda ester som hade uppehållstillstånd i Sverige år 1945 uppgick till mer än 22 000 plus barn (Reinans 2005). Man kan också nämna att bland de mer än 6000 etniska svenskarna, som sedan 1200-talet hade utgjort en etnisk minoritet i Estland, fanns det många som i sitt vardagliga liv hade blivit tvåspråkiga, ibland till och med enspråkigt estnisktalande. Dessutom behandlades etnicitetskategorin generöst vid evakueringen av estlandssvenskarna och omfattade såväl anhängare som personer med lös svensk anknytning.

De två stora grupperna av flyktingar från Estland – esterna och estlandssvenskarna – har utgjort grunden för det aktiva estniska kultur- och föreningslivet här i landet. Denna föreningsverksamhet har omfattat såväl körer och teatrar som idrottsklubbar, kyrkor, förlagsverksamhet och även egna skolor (se exempelvis Kangro 1976). Det var länge en allmän förhoppning inom den estniska invandrargruppen att man snart skulle kunna flytta tillbaka till Estland, vilket bland annat fick till följd att man ännu tiotals år efter kriget inte ville betala nästa månads hyra i förskott utifall att Estland skulle bli fritt och man kunde återvända hem – pengarna skulle komma väl till pass vid återvändandet. Återvändningsdrömmen har varit en viktig komponent i estniska flyktingars identitet men naturligtvis har det visat sig att det inte var en självklarhet för sverigeester att förverkliga sin eller flyktinggenerationens dröm efter den återupprättade självständigheten.

Till dess att Estland blev fritt hade den estniska flyktinggruppen generellt sett anpassat sig mycket väl till det svenska samhället, och den är numera knuten till Sverige genom otaliga förbindelser via arbetsplatser och släktband.

Esterna i Sverige utgör därmed en äldre invandrargrupp som å ena sidan har integrerats väl men som å andra sidan i hög grad har bevarat sitt arv och språk. Det finns fortfarande estniska föreningshus, så kallade estniska hem eller hus, i större centra som Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund med olika aktiviteter på dagordningen, en estnisk skola fortsätter att fungera och man har en egen tidning. Allt detta antyder en levande och unik gruppkultur bland sverigeeaterna.

Det är andra världskrigets flyktingar och deras ättlingar som vår forskargrupp vid institutionen för moderna språk har valt att studera inom projektet "Estniskan i Sverige". Vi är intresserade av sverigeeaternas språk, levnadshistorier och även frågan om hur man bevarar sin identitet som flykting, som invandrare i ett land med ett annorlunda riksspråk och främmande kultur. Man kan ju undra hur man kan fortsätta att betrakta sig som en est när man har bott i ett annat land i 60 år eller till och med är född här, och hur man kan föra detta vidare över generationsgränserna. Och vad betyder det nuförtiden att någons rötter är i Estland? Vad spelar det för roll i dessa människors liv? Hur kommer deras identitet till uttryck annat än genom att de ibland deltar i aktiviteter där de kan tala sitt modersmål?

För att ta reda på vad det är i sverigeeaternas umgänge och beteende som visar på en speciell identitet har jag spelat in ett antal olika relativt informella samkväm med sverigeeester på video. I och med att kontaktnätet har varit de estniska föreningarna har inspelningarna kommit att göras med de främsta representanterna av estniskhet i Sverige. De inspelade människorna deltar aktivt i verksamheten, de firar högtider tillsammans och talar estniska med varandra. Med syftet att beskriva hur de förhandlar om beteendesätt och värderingar som hör till gruppen sverigeeester idag, ger jag i det följande ett smakprov på analyser av små all dagliga händelser där identiteten görs relevant.

Sverigeeester definierar sin identitet

Värderingar och förhållningssätt som hör till när man identifierar sig som en sverigeeest är som alla andra sociala konstruktioner föränderliga och dynamiska. De måste fastställas av gruppmedlemmarna mer eller mindre öppet och definieras gentemot andra viktiga grupper som man antingen identifierar sig med eller distanserar sig ifrån. Det är ju i jämförelse med andra människogrupper som man kan säkerställa sin egen särart. När det gäller sverigeeester kan man utan större betänkligheter anta att det är två andra grupper som det är allra viktigast att förhålla sig till: svenskar och

estlandsester. Det sistnämnda har aktualiserats främst efter järnridåns fall. Järnridån hade tidigare kraftigt förhindrat umgänget mellan exilester och dem som hade stannat kvar, samtidigt som kontakterna med det svenska samhället har varit kontinuerliga och skillnaderna (konstruerats som) påtagliga hela tiden. Detta har lett till behov att definiera sin särart gentemot svenskarna, vilket genom åren även har tagit sig något konventionaliserade uttryck.

Det känns ändå naturligt att börja med ett exempel där sverigeesterna identifierar sig som ester i största allmänhet. Det följande (1) är ett avsnitt ur en episod där någon har tagit fram en gammal skärmaskin som ingen har använt på tio år och det uppstår en diskussion om huruvida den ska kastas. Fyra personer står och pillar på den när Mari föreslår att den ska behållas.

Exempel 1. Sverigeester definierar sig som ester

- 1 Mari: Ei, las nad olla siin s. las olla siin sis.
Nej, låt dem vara här. Låt vara
- 2 Aarne: Las ta olla, las ta olla jah. aga on küsimus ainult et -
Låt det vara, låt det vara, okej. Men frågan är -
- 3 Kati: Eestlased ei saa kunagi midagi ära visatud
Ester klarar aldrig av att kasta något
((skratt, Kati bär tillbaka skärmaskinen))
- 4 Aarne: Ei ei, me- Veljo ütles [et] - (.) e kui minul Veljot ei
Nej nej. Veljo sa att - (.) hade det inte varit
- 5 Riina: [jah]
Ja
- 6 Aarne: oleks olnud (.) siis ma oleks (.) kõik: e Alberti asjad
för Veljo så hade jag haft kvar alla Alberts saker
- 7 alles jätnud enam-vähem
mer eller mindre

När Mari har föreslagit att skärmaskinen skulle behållas och Aarne har uttryckt sitt instämmande, konstaterar Kati delvis skämtsamt att ester aldrig kan kasta något. Detta är definitivt sant efter årtal av krig men påståendet i sig har också fått en status som en gällande sanning bland ester. Genom att säga detta markerar Kati alla närvarande uttryckligen som tillhörande gruppen ester och de andra instämmer i denna klassificering genom uppskattande och igenkännande skratt. Dessutom berättar Aarne en

alternativ historia ur sitt eget liv när han hade svårt att kasta saker efter någons bortgång. Därmed bekräftar han Katis påstående om esternas nationella drag av sparsamhet när det gäller gamla och inte nödvändigtvis nyttiga föremål. Denna sekvens illustrerar tydligt hur en helt alldaglig händelse kan bli en identitetshandling. Man kan å ena sidan använda en igenkännbar "sanning" för att delvis ursäkta sitt något irrationella beteende men å andra sidan används det för att bekräfta deltagarnas etniska tillhörighet. Med påståenden som detta förnyar man ständigt sin grupptillhörighet och här får det dessutom godkännande av hela den närvarande gruppen.

När det gäller förhållningssätt mot svenskar så är det ofta tydligt att sverigeesterna positionerar sig utanför majoritetsbefolkningen. De kan göra detta till exempel genom att berätta historier om hur korkade svenskar betalar alldeles för höga hyror för sommarstugor i Estland, samtidigt som berättarna själva därigenom gör anspråk på insiderinformation i nutida estniska förhållanden. Följande exempel (2) är dock av annorlunda art och handlar om olika användningsområden av ordet låna, *laena*- på estniska. På svenska kan man låna saker som man egentligen inte lämnar tillbaka utan förbrukar eller använder, samtidigt som det på estniska låter mycket märkligt eftersom ordet *laena*- där inte används av artighetsskäl.

Innan detta avsnitt har Aarne och Teet samtalat vid fikabordet när Rain dyker upp och säger att han ska låna en bulle från samma bord (i rad 1). Det tas omedelbart upp av Teet som kommenterar att Rain lånar som svenskar. Detta upprepas av några andra i rummet som inte syns i videobilden och som därmed får heta A och B, men igenkännande skratt följer från flera personer. Nu hakar Aarne på skämtet och kräver att få tillbaka bullen.

Exempel 2. Sverigeester distanserar sig från svenskar

- 1 Rain: Enne kui poisid kõik saia ära söövad siis ma laenan
Innan grabbarna äter upp alla bullar ska jag låna
- 2 natuke siit.
lite här
- 3 Teet: Laenad. nagu rootslased.
Lånar som svenskar
- 4 A: Tema laenab.=
Han lånar
- 5 B: =XX laenab.
XX lånar
((skratt))

6. Aarne: Tule [tagasi.] (.) Too [tagasi.]
Kom tillbaka Lämna tillbaka
- 7 Teet: [Aga-] [Aga lae-] (.) Laen tavaliselt
Men Men lå- Lån brukar man
- 8 makstakse tagasi.
betala tillbaks
- 9 Aarne: Ja protsendiga.
Och med ränta
- 10 Teet: hah [hah]
- 11 Aarne: [hah hah] protsendi- hah hah [hah] hah hah hah
ränt-
- 12 Teet: [Juuju.]
- 13 Teet: Tema laenab ja [ei] mõtlegi tagasi maksta.=
Han lånar och tänker inte ens att betala tillbaks
- 14 Aarne: [heh]
- 15 Aarne: =Noojah. See on nagu rootslased jah. hah [hah] (.) hah
Javisst. Det är som svenskar (gör).

Hela skämtsekvensen handlar om glappet mellan det semantiska innehållet i begreppet "låna" och det Rain försökte göra, nämligen att ta en bulle och äta upp den. Lån ska betalas tillbaka, helst med ränta. Samtidigt blir det ytterligare ett skikt i skämtet som handlar om att svenskar minsann kan låna saker som de inte tänker ge tillbaka. Denna väsentliga information att det just handlar om svenskar upprepas av Aarne i rad 15. De många personer i omgivningen som glatt skrattar med, instämmer tydligen med bedömningen att Rain har uttryckt sig som en svensk.

Ur det gemensamma skrattet växer det en invecklad bild av hur man försvarar sin estniskhet gentemot den påträngande svenskheten. Trots att stämningen är mycket vänlig och alla inklusive Rain skrattar med så finns det en gnutt kritik i denna sekvens mot personen som har använt fel uttryckssätt på estniska. För det första är det rimligt att anta att det är viktigt för deltagarna i gruppen att tala estniska rätt och, om möjligt, undvika påverkan från svenskan. För det andra skapar och upprätthåller man på det sättet normer för hur en est borde be om en bulle, till skillnad från hur en

svensk gör det. Så detta igenkännande skratt och det faktum att det går att spinna vidare på skämtet ett bra tag kan tolkas som en gemensam uppslutning bakom förhållningssättet att ester inte "lånar" bullar. Genom ett gemensamt om än skämtsamt fördömande upprätthåller man därmed de estniska beteendenormerna, mera specifikt de pragmatiska mönstren i språkanvändningen.

Som ett kort sidospår kan man nämna att denna användning av ordet "låna", tydligen är ett gångbart skämtämne även inom många andra invandrargrupper i Sverige. När jag demonstrerade detta exempel vid en konferens på institutionen för moderna språk här vid universitetet, kände många lärare med utländskt påbrå igen skämtobjektet och kommenterade just frågan "Får jag låna toaletten?" som extra motsägelsefullt. Även inom de estniska kretsarna verkar skämt kring användningen av ordet "låna" vara ett återkommande inslag, samtidigt som många andra svenskpräglade språkbruksmönster går omärkta förbi. Man kan alltså notera en viss konventionalisering av grupp-skämt, med andra ord att en viss företeelse ger upphov till samma skämt (och tillrättavisning) om och om igen.

Detta var ett konkret exempel på hur man gemensamt positionerar sig som en grupp gentemot en annan grupp, i det här fallet majoritetsgruppen svenskar. Genom sin språkanvändning och genom att rikta uppmärksamhet mot språkligt beteende etablerar och upprätthåller man normer och så att säga gör sig till en icke-svensk som inte lånar bullar.

Slutligen tar sverigeester i vissa avseenden avstånd ifrån värderingar och gällande mönster i det gamla hemlandet. Naturligtvis kan man förvänta sig detta, särskilt när det har gått mer än ett halvsekel sedan de olika grupperna skildes åt och villkoren har varit väldigt olika i respektive länder. Sverige gick under efterkrigsåren ofta i spetsen för social utveckling, samtidigt som Estland fick anpassa sig till en diktatur, som i viss utsträckning konserverade traditionella värderingar. Detta leder oss fram till nästa exempel (3) där sverigeester tar avstånd från vad de utmålar som ett prototypiskt estniskt beteendesätt.

Här pratar tre män om vem som kommer att ta med sig sin fru till nästa möte. En av dem säger skämtsamt att han minsann inte kan tvinga sin fru (i rad 4). Detta konfronteras kraftfullt av en annan närvarande man.

Exempel 3. Sverigeester distanserar sig från (estlands)ester

1 Aarne: eee (.) k (0.2) Vötad sa naise ka kaasa siis vä.=
Ska du ta med frun också då

2 Lembit: =ee Kui ta tuleb. (.) mai tea,
Om hon kommer (.) jag vet inte

- 3 Aarne: Sai tea kui tuleb.=
Du vet inte om hon kommer
- 4 Lembit: =Mai saa sundida (teda).
Jag kan inte tvinga henne
- 5 Aarne: Ei no sundida ei saa, [kes saab santi] sundida -
Nej, det kan man inte, vem kan tvinga en krympling- ((början på ett estniskt ordspråk))
- 6 Priit: [Kuidas ei saa.]
Vadå kan inte
- 7 Priit: mis: kurat, eesti mees [XX (XX)]
Vafan, (du är) en estnisk man
- 8 Aarne: [((skrattar] högt)]=
- 9 Lembit: [(oioioi)]
- 10 Ann: =Sest kui üks ee(h)sti mees ütleb et, nüüd tuleb sa
För att om en estnisk man säger att nu följer du
- 11 kaasa sis- =
med så -
- 12 Mart: =Rusikas laua peale. eksle.
Man slår näven i bordet, eller hur
- 13 Ann: sis- sis nüüd tuleb ta kaasa. peab tulema.
Så följer hon med. Hon måste följa med.

Priits skämt går ut på att en estnisk man borde kunna tvinga sin fru att följa med. Återigen, detta kunde ha varit ett vanligt skämt mot en viss typ av traditionella könsroller men det får en extra etnisk dimension. Folk skrattar och två personer lägger till förlöjligande detaljer om huruvida en typisk macho tvingar sin fru att följa med genom att slå näven i bordet. Dessutom väljer en av dem, Ann, att även upprepa detaljen om att detta handlar just om en estnisk man och inte vilken man som helst. Därmed växer det fram en karikatyr av en prototypisk estnisk mansroll som alla tar avstånd ifrån genom skratt och sarkasm. Både bilden och avståndstagandet sker gemensamt i en hel grupp av närvarande människor. Man ser tydligt hur gemensamma värderingar på så sätt kan förhandlas och godkännas: genom att skratta med

andra håller man åtminstone med på ytan. I detta fall handlar det om att fördöma något som samtidigt betecknas som "estniskt".

Sedan kan man diskutera hur sann denna frammanade estniska mansbild egentligen är eller var i Estland eller bland sverigeesterna. Även sverigeesterna skulle kunna ha bevarat de traditionella könsrollerna mer än andra grupper i samhället, men detta hör inte längre hit. För människorna i exemplet ovan är stereotypen igenkännbar och de kan inte identifiera sig med detta beteendesätt, de har uppenbarligen anammat nya normer.

Slutsatser

Redan med hjälp av de tre exemplen kan man konstatera att sverigeester naturligtvis har en egen identitet som har skapats framför allt i balansgången mellan det estniska och det svenska, och som har påverkats av den generella samhällsutvecklingen här i landet. Samtidigt som sverigeester i vissa hänseenden identifierar sig med ester, tar de avstånd ifrån andra estniska drag och företeelser. Förhållandet till svenskar och det svenska kan kanske beskrivas som gränsdragande.

Denna korta artikel försökte även visa hur man ständigt åstadkommer och förhandlar sin identitet i vardaglig interaktion med andra människor, och hur man forskar om detta. Man kan, som ovan, ta hjälp av en mikrosociologisk metod som heter samtalsanalys, där man noga tar hänsyn till vad som sägs och hur man säger det, och framför allt hur de andra reagerar på det som sägs. Det sista är ett mycket effektivt empiriskt bevis på hurvida en ståndpunkt accepteras av gruppen och ett verktyg som tillåter oss forskare att analysera identitetsförhandlingar medan de pågår.

Identitet är inte bara något som vi bär med oss hela tiden utan något som vi bygger upp och bearbetar och som vi förhandlar fram när vi umgås med varandra. Det är i återspeglningar i andra människor som vi ser oss själva tydligare. Värderingar och förhållningssätt som hör till den sverigeestniska självuppfattningen är på samma sätt föränderliga och dynamiska och beroende av omgivningen vid varje given tidpunkt. Estniska flyktingar som har bott i Sverige i 60 år håller fortfarande på och definierar och omdefinierar sin identitet gentemot såväl svenskar som estlandsester. I slutändan kan insikter om hur detta fungerar i en så välintegrerad äldre invandrargrupp här i landet öka vår förståelse av hur utvecklingen kan gå till hos nyare grupper av flyktingar. En tidig slutsats som man kan dra är att den starka sverigeestniska sammanhållningen och upprätthållandet av en tydlig egen identitet genom flera decennier inte verkar ha haft någon negativ påverkan på gruppens förmåga att klara sig bra i det svenska samhället.

Transkriptionstecken

understrykning   – betoning

-	- avbrutet tal
[ ]	- överlappande tal
=	- yttrande som följer omedelbart efter föregående
yttrande	
(0.5)	- paus i tiondels sekunder
(.)	- mikropaus (kortare än en tiondelssekund)
:	- förlängning av ljud
hah, heh	- skratt
((skratt))	- transkriberarens kommentarer
(tal)	- en gissning av vad som sas
X	- en ohörbar stavelse
.	- fallande intonation
,	- jämn intonation

Litteraturförteckning

- Andrae, Carl Göran, 2004: *Sverige och den stora flykten från Estland 1943-1944*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 83. Uppsala: Swedish Science Press.
- Antaki, Charles & Sue Widdicombe (red.), 1998: *Identities in Talk*. London: Sage.
- Bucholtz, Mary 1999: 'Why be normal?' Language and identity practices in a community of nerd girls. *Language in Society* 28.2. S. 203–223.
- Kangro, Bernard, 1976: *Estland i Sverige. Översikt i ord och bild*. Lund.
- Labov, William, 1972: *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, William, 2001: *Principles of Linguistic Change. Vol. 2, Social factors*. Oxford: Blackwell.
- LePage, Robert B. & Andrée Tabouret-Keller, 1985: *Acts of Identity: Creole-based Approaches to Language and Ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ochs, Elinor, 1995: Indexing gender. I: Alessandro Duranti and Charles Goodwin (red.) *Rethinking Context*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 335–358.
- Reinans, Alur, 2005: Eesti põgenikud Rootsi statistikas. I: *Suur põgenemine 1944. Eestlaste lahkumine läände ning selle mõjud*. Kaja Kumer-Haukanõmm, Tiit Tammaru (red.). Tartu Ülikooli Kirjastus. (Under utg.)
- Talgre, Maarja, 1990: *Leo, ett estniskt öde. Reportageroman*. Stockholm: Bonnier.